HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אילו באו עליה שנים אחד שלא בדרכה ואחד בדרכה יאמרו בעל פגומה חמשים בעל שלמה חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד בריא שלשים עבד מוכה שחין שלשים אלא אמר אביי אמר קרא [1]תחת אשר עינה [ע] מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר דאמר קרא ונתן האיש השוכב עמה וגו' הנאת שביבה חמשים מכלל דאיכא מילתא אחריתי ומאי ניהו בושת ופגם: **מתני' [א]במוציא** שם רע להקל ולהחמיר כיצד אחד שהוציא שם רע על גדולה שבכהונה ועל קטנה שבישראל נותן מאה סלע נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה [ב] שכן מצינו [2]בשלא [ג] נתחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע שנאמר [2] ויגפו אותי זה עשר פעמים וגו': **גמ'** ממאי דלמא משום דקא גרים לה קטלא דכתיב [3] ואם אמת היה הדבר וגו' והוציאו את הנערה וגו' אמר רבא אמר קרא [4]כי הוציא שם רע על שם רע שהוציא: וכן מצינו שלא נתחתם גזר דין וכו': ממאי דלמא דאכתי לא [ד] מלא סאתן [ה]דאמר רב המנונא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו שנאמר [5] במלאת ספקן יצר לו [ו] אמר ר"ל אמר קרא וינפו אותי זה עשר פעמים על זה נתחתם גזר דין: [3]תניא א"ר אלעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כח לשון הרע מנלן ממרגלים ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה ממאי דלמא משום דר' חנינא בר פפא [ז]דאמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב [6] כי חזק הוא ממנו אלא ממנו בביכול [ח] בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם אלא אמר רבה אמר ר"ל אמר קרא [7] וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה על דבת הארץ שהוציאו תניא אמר ר' יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה [ט] שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן שנים בים אחת בירידה ואחת בעלייה בירידה דכתיב [8] המבלי אין קברים במצרים בעלייה כדרב הונא דא"ר הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו כדרבה בר מרי [ז]דאמר רבה בר מרי מאי דכתיב [9] וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוש אותם ליבשה אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו אמר לו אני נותן לך אחד ומחצה שבהם אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישון יהיה ערב מיד פלטן ליבשה דכתיב [10] וירא ישראל את מצרים מת על [י] וגו' שנים במים במדבר וברפידים במדבר דכתיב [11] ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות וכתיב [12] וילן העם על משה ברפידים דכתיב [13] ויחנו ברפידים ואין מים לשתות וכתיב [14] וירב העם עם משה שנים במן דכתיב

אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה יאמרו בעל פגומה חמשים בעל שלמה חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד בריא שלשים עבד מוכה שחין שלשים אלא אמר אביי אמר קרא [1]תחת אשר עינה [ע] מכלל דאיכא בושת ופגם רבא אמר דאמר קרא ונתן האיש השוכב עמה וגו' הנאת שביבה חמשים מכלל דאיכא מילתא אחריתי ומאי ניהו בושת ופגם: **מתני' [א]במוציא** שם רע להקל ולהחמיר כיצד אחד שהוציא שם רע על גדולה שבכהונה ועל קטנה שבישראל נותן מאה סלע נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה [ב] שכן מצינו [2]בשלא [ג] נתחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע שנאמר [2] ויגפו אותי זה עשר פעמים וגו': **גמ'** ממאי דלמא משום דקא גרים לה קטלא דכתיב [3] ואם אמת היה הדבר וגו' והוציאו את הנערה וגו' אמר רבא אמר קרא [4]כי הוציא שם רע על שם רע שהוציא: וכן מצינו שלא נתחתם גזר דין וכו': ממאי דלמא דאכתי לא [ד] מלא סאתן [ה]דאמר רב המנונא אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו שנאמר [5] במלאת ספקן יצר לו [ו] אמר ר"ל אמר קרא וינפו אותי זה עשר פעמים וגו' תניא א"ר אלעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כח לשון הרע מנלן ממרגלים ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה ממאי דלמא משום דר' חנינא בר פפא [ז]דאמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב [6] כי חזק הוא ממנו אלא ממנו בביכול [ח] בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם אלא אמר רבה אמר ר"ל אמר קרא [7] וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה על דבת הארץ שהוציאו תניא אמר ר' יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה [ט] שנים בים ושנים במים שנים במן שנים בשליו אחת בעגל ואחת במדבר פארן שנים בים אחת בירידה ואחת בעלייה בירידה דכתיב [8] המבלי אין קברים במצרים בעלייה כדרב הונא דא"ר הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו כדרבה בר מרי [ז]דאמר רבה בר מרי מאי דכתיב [9] וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוש אותם ליבשה אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו אמר לו אני נותן לך אחד ומחצה שבהם אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישון יהיה ערב מיד פלטן ליבשה דכתיב [10] וירא ישראל את מצרים מת על [י] וגו' שנים במים במדבר וברפידים במדבר דכתיב [11] ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות וכתיב [12] וילן העם על משה ברפידים דכתיב [13] ויחנו ברפידים ואין מים לשתות וכתיב [14] וירב העם עם משה שנים במן דכתיב

(לעיל) הוו להו שני כתובין הבאין באחד. ומ"ת מה ענין זה לשני כתובין הבאין כאחד כיון דגבי שדה מקנה מיכא ג"ם למילף מומס משדה לחוזה וגבי מקדיש בית ליכא ג"ם ושמע מינה לכתיב והעריך גבי מקדיש בית כמעלין לכתיב ומשכ בין ג"ם לכתיב ומשכ בין זו ג"ם גמורה מע"ג דקרי ליה [יג] הספר ג"ם וה"נ [ל] משכתן בפ"ק דנ"ק (דף ו:) גבי נאמר שדה למעלה ונאמר שדה למטה קרי ליה הסח ג"ם ואור"י ל"ל ג"ם גמורה אי שמע"ל משום דכתיב קודם גבי מקדיש שדה לחוזה וכתיב נמי קודם [גבין] מקדיש בית וקודם קודם ג"ם גמורה היא מ"ס קרי ליה ב' כתובין הבאים כאחד: **בושת** הכי [לפי] המבייש והמתבייש. ופגם מפרש בכתובות (דף מ:) לומדים כמה מדם רואה ליתן בשפחה בתולה יותר מבעולה להסילה לעבדו שעשה לו קורת רוח:

אילו באו עליה שנים אחד בדרכה ואחד שלא בדרכה. פרש"י אחד בא עליה תחילה בדרך שנים ע' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה דלכתחלי היא ואחד בא עליה בדרכה בדרך שנים ל' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה דלכתחלי היא לית ליה כח משום לישנא בישא (שבת קיח:)

שינויי נוסחאות

ע) עיינה הני תחת אשר עינה מכלל (ש"ס). **פ)** בפיקפת סמוכה לקמן אימת וכן וכ"ש בשלהות, **צ)** במשנה שמנויות נחתם, **ד)** לא נתמלא סאתן (ש"ס). **ה)** לו אלא אמר (ש"ס). **ו)** עי' תוספות למעבד לדף ל"ב לא תקרי וכ"ש בסוטה לה. כתב הגאון נרסינן לא תקרי כי חזק הוא ממנו אלא הכי נרסינן וכן בשלהות ליתא, **ז)** מיקרי ממנו [מיכות כי חזק הוא ממנו]. (ש"ס ועיין בחידושים), **ח)** כביכול אפילו בעל הבית (ש"ס), **ט)** לפקב"ה במדבר ואלו הן שנים (ש"ס), **י)** על שפת הים שנים [מיכות וגו' נמתק] (ש"ס), **יא)** אלא אמר קרא למעו [ול"ל ממנים מולדים נמתק] (ש"ס), **יב)** ומשב דמי לו (ש"ס), **יג)** הש"ס (צ"ע), **יד)** ממשיכ. נראה מתוך פי' דשלא כדרכה אין לה קנס וכפ' כן [ומיכות וכ"ש פי' נמתק] (ש"ס). **טו)** נ"ל וכ"ש אדל לשיטתו דפירש בפ' כו' (צ"ע), **טז)** ויש פירש"י נמי שם (ש"ס), **יז)** ס"ל כ' זהו לותו וכ"ש בדפ"ל, **יח)** כלכתה תחלה. (ש"ס), **יט)** שבאותו הדור (ש"ס), **כ)** הנשים שרי רכב מלכים (ש"ס, צ"ע), **לא)** וכל רכב אל (צ"ע),

שיטה מקובצת

יאמרו בעל פגומה חמשים בעל שלימה חמשים. גליון. פרש"י זה שבעל פגומה חמשים ואילו בעל בתולה שלימה לא יהיב נמי אלא חמשים, תימה למה הוצרך לפרש בתולה שלימה דבלמא דשמשא משמע דעל אלו שנים קאי ובעל שלימה היינו הראשון שבעל שלא כדרכה דבשלא כדרכה נמי יש לה קנס דאמרינן בפ"ק דקדושין (ט: י-) באו עליה שערה וכו', ויש לומר דלהגדיל התהמהן פרש"י דבתולה דעלמא דלגבי הך ראשון דבעל שלא כדרכה אינו כל כך תימה שגם פגם השני שהשיער בתוליה מרובה וא"ת ואמאי לא קאמר באו עליה שנים שלא כדרכה, ויש לומר דאשמועינן דאף בזה יש תמהון אם משלם השני כמו הראשון דאע"פ שבא עליה כדרכה מכל מקום פגומה היא בבעילת הראשון שלא כדרכה. עכ"ל הרא"ש ז"ל: **אל תקרי ממנו.** גליון. אין חילוק בקריאה אלא כלומר אל תפרש. לשון הרא"ש. ועי' בתוס' בצד שני (ד"ה אל תיקרי) שהם מהופכים, ובס"א אינו כותב אל תיקרי אלא כי חזק הוא ממנו אפילו בעל הבית כו' ובנ' גמרא ישנה כ"כ אל תקרי ממנו אלא מקמינו ופי' (לעיל) הוו להו שני כתובין הבאין באחד. ומ"ת מה ענין זה לשני כתובין הבאין כאחד כיון דגבי שדה מקנה מיכא ג"ם למילף מומס משדה לחוזה וגבי מקדיש בית ליכא ג"ם ושמע מינה לכתיב והעריך גבי מקדיש בית כמעלין לכתיב ומשכ בין ג"ם לכתיב ומשכ בין זו ג"ם גמורה מע"ג דקרי ליה [יג] הספר ג"ם וה"נ [ל] משכתן בפ"ק דנ"ק (דף ו:) גבי נאמר שדה למעלה ונאמר שדה למטה קרי ליה הסח ג"ם ואור"י ל"ל ג"ם גמורה מ"ס שמע"ל משום דכתיב קודם גבי מקדיש שדה לחוזה וכתיב נמי קודם [גבין] מקדיש בית וקודם קודם ג"ם גמורה היא מ"ס קרי ליה ב' כתובין הבאים כאחד: **בושת** הכי [לפי] המבייש והמתבייש. ופגם מפרש בכתובות (דף מ:) לומדים כמה מדם רואה ליתן בשפחה בתולה יותר מבעולה להסילה לעבדו שעשה לו קורת רוח:

אילו באו עליה שנים אחד שלא כדרכה ואחד כדרכה. פרש"י אחד בא עליה תחילה בדרך שנים ע' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה דלכתחלי היא ואחד בא עליה בדרכה בדרך שנים ל' סלעים ואילו בעל בתולה שלימה דלכתחלי היא לית ליה כח משום לישנא בישא (שבת קיח:)

מוסף רש"י

ומתרגמינן לחלוטין. ומן מנן נשון מלוטין גבי מלוט (סנהדרין קו:). למצורע מוחלט. למחר שכלו ימי ההסגר ונגלה בו פיסיון טומאה שהמוחין בו (מגילה ח:). פריעה ופרימה. בגדיו יהיו פרומים ולפלו יהיה פרוע (שם). ארי דורס ואוכל. מיד ואינו מתירא (תענית ח:). **זאב טורף ואוכל.** שמולך לתוויו ואוכל שם שמפחד מן הכריות ולטלן יש להם הנאה (שם). מה הנאה יש לך. שאתה נוטך בני אדם וטורפן (שם). לא אמרתי דבר **וחזרתי** לאחוריו. שאם בא מי שאמרתי עליו דבר ושלל שם אחרים לא חזרתי בי לומר שהוא מיני עליו שלכתיו, לפי שהתלה אמת במרתי, וקפצר כל מילתא דמתמהמהי בפני מרים לית ליה כח משום לישנא בישא (שבת קיח:)

שינויי נוסחאות

ע) עיינה הני תחת אשר עינה מכלל (ש"ס). **פ)** בפיקפת סמוכה לקמן אימת וכן וכ"ש בשלהות, **צ)** במשנה שמנויות נחתם, **ד)** לא נתמלא סאתן (ש"ס). **ה)** לו אלא אמר (ש"ס). **ו)** עי' תוספות למעבד לדף ל"ב לא תקרי וכ"ש בסוטה לה. כתב הגאון נרסינן לא תקרי כי חזק הוא ממנו אלא הכי נרסינן וכן בשלהות ליתא, **ז)** מיקרי ממנו [מיכות כי חזק הוא ממנו]. (ש"ס ועיין בחידושים), **ח)** כביכול אפילו בעל הבית (ש"ס), **ט)** לפקב"ה במדבר ואלו הן שנים (ש"ס), **י)** על שפת הים שנים [מיכות וגו' נמתק] (ש"ס), **יא)** אלא אמר קרא למעו [ול"ל ממנים מולדים נמתק] (ש"ס), **יב)** ומשב דמי לו (ש"ס), **יג)** הש"ס (צ"ע), **יד)** ממשיכ. נראה מתוך פי' דשלא כדרכה אין לה קנס וכפ' כן [ומיכות וכ"ש פי' נמתק] (ש"ס). **טו)** נ"ל וכ"ש אדל לשיטתו דפירש בפ' כו' (צ"ע), **טז)** ויש פירש"י נמי שם (ש"ס), **יז)** ס"ל כ' זהו לותו וכ"ש בדפ"ל, **יח)** כלכתה תחלה. (ש"ס), **יט)** שבאותו הדור (ש"ס), **כ)** הנשים שרי רכב מלכים (ש"ס, צ"ע), **לא)** וכל רכב אל (צ"ע),

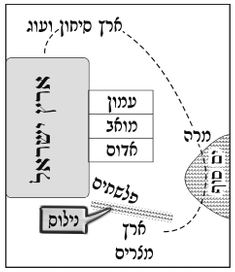

רבינו גרשום

אילו באו עליה ב' אחד שלא בדרכה ואחד בדרכה. שהראשון שלא בעל כדרכה אינו נותן כלום [ע] שלא בעלה ואם זה האחרון [שבעלה] נותן נ' כאילו בעל אשה שלימה שלא בא עליה אדם מעולם יאמרו בעל פגומה נותן נ' ותו כו' אלא ודאי פגומה נותן נ' ותו לא שכבר מבויישת היא ובעל שלימה נותן נ' ובושת: **מתני' נמצא האומר בפיו [חמור מן העושה מעשה.** שהאומר בפיו] שפלונית פגומה חמור מן הפוגמה בעצמו שזה נותן נ' שקל וזה ק'; **וכן מצינו.** [באבותינו וכו'] כדכתיב וינסו אותי זה עשר פעמים וכתיב בתריה אם יראו את הארץ וגו' שעל כל אותן עשר פעמים [שנסו] שלא בטחו בהקב"ה לא נגזרה עליהן גזרה שיפלו במדבר עד שאמרו לשון הרע על הארץ: **גמ'**; **על שם רע שהוציא.** וענשו אותו מאה כסף: **במלאות ספקן.** כשימלא עונות כמו שמספקות המדות להכיל **יצר** לו. פורש ממנו: **על עצים ואבנים.** כדכתיב ערים גדולות ובצורות בשמים וארץ אוכלת יושביה [היא]: **אלא ממנו.** כלפי מעלה והיינו בעל הבית שבראם: **כך מצרים עולין מצד אחר.** אע"פ שהבטיחם הקב"ה לא תוסיפו לראותם עוד: **פלוש אותם ליבשה.** כשהם מתים: **[שנים במים] במדה וברפידים.** וקשיא לי מ"ט לא קא חשיב מים דמדבר צין:

ט) סוטה טו, ב) מוספתא פ"ב ה"ו ע"ש, ג) [סוטה לה. מנחות נג:], ד) ספרים קיח:,

תורה אור השלם

1. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב כט

2. כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים אֶת כְּבֹדִי וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:
במדבר יד כב

3. וְאִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָ:
דברים כב כ

4. וַיַּעֲנוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב יט

5. בְּמִלֹּאות סִפְקָן יָצַר לוֹ כָּל יֵד עֹמֶל תְּבוֹאֵנוּ: איוב כ כב

6. וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ:
במדבר יג לא

7. וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר יד לז

8. וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הֲמִבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקָחְתָּנוּ לָמוּת בַּמִּדְבָּר מָה זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרָיִם:
שמות יד יא

9. אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם לֹא הִשְׂכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת רֹב חֲסָדֶיךָ וַיַּמְרוּ עַל יָם בְּיַם סוּף: תהלים קו ז

10. וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם: שמות יד ל

11. וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מַיִם מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:
שמות טו כג

12. וַיַּצְמֻא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיָּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת בָּנַי וְאֶת מִקְנַי בַּצָּמָא:
שמות יז ג

13. וַיִּסְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי יְיָ וַיַּחֲנוּ בְּרְפִידִים וְאֵין מַיִם לִשְׁתֹּת הָעָם:
שמות יז א

14. וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה תְּרִיבוּן אִתִּי עִמְּדוּ מָה תְנַסּוּן אֶת יְיָ:
שמות יז ב